

Федоренко Тетяна О.

Аспірант кафедри економічної теорії
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
проспект Перемоги, 54/1, Київ, Україна
email: fedorenko.tetiana@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2044-7219

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУЛЬТУРНИХ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ В УКРАЇНІ

Fedorenko Tetiana

Postgraduate, economic theory department
KNEU named after Vadym Hetman
Peremohy avenue, 54/1, Kyiv, Ukraine
email: fedorenko.tetiana@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2044-7219

ECONOMIC INDICATORS OF CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES IN UKRAINE

Анотація. У статті представлено узагальнений підхід до оцінки валової доданої вартості культурного та креативного продукту. Розглянуто напрями державної політики в галузі культури, розподіл повноважень між суб'єктами державного управління на центральному та місцевому рівнях. Проаналізовано фінансування культури, визначено основні проблеми культурних підприємств, розглянуто можливість залучення додаткових джерел фінансування.

На початку 2000-х років культурні та творчі індустрії демонстрували високі темпи розвитку сектору, зайнятості та валової доданої вартості (ВДВ). Це можна розглядати як прямий вплив сектору на розвиток економіки. Існує ще непрямий вплив, який можна розглядати через призму розвитку суміжних секторів і перенесення результатів творчості в інші галузі. Галузі культури мають стати базовим компонентом у формуванні економічної політики та довгострокової стратегії розвитку, а це у свою чергу, передбачає внесення культурних показників до вимірювання показників національного розвитку.

Завданнями державної культурної політики мають бути підтримка творчих проєктів, які націлені на опанування населенням культурних благ, розвиток культурного потенціалу, збереження національних традицій, можливості до впровадження інновацій у соціокультурній сфері. Необхідним є достатнє фінансування (не за залишковим принципом), ліквідація адміністративних бар'єрів, інвестування та сприяння розвитку культурної сфери. Додатково потрібна підтримка розвитку громадських інститутів у сфері культурної діяльності.

Стратегія державної культурної політики має бути спрямована на формування економічної привабливості та прибутковості культури на центральному та місцевому рівнях через формування соціально-активного культурного простору з інтеграцією інших секторів економіки. Стратегія розвитку культури має передбачати культурне різноманіття, забезпечення доступу до культури для всіх мешканців, залучення культури в інші сфери розвитку (політика, економіка тощо), культурну освіту, розвиток цифрової культури, дотримання прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: культура, культурний продукт, культурні індустрії, креативні індустрії, валова додана вартість.

Abstract. The article presents a generalized approach to estimating the gross value added of a cultural and creative product. The state policy directions in the field of culture, the powers divided between the central and local levels are considered. The main problems of cultural enterprises, for example, finance are determined. And the possibility of additional financing sources attracting is considered.

There is a direct and indirect impact of culture on the economy. The cultural and creative industries in the early 2000s, demonstrated direct impact — high growth rates, flourishing employment, and gross value added (GVA). We evaluate an indirect impact as including the transfer of creative results to other sectors.

Cultural development indicators should consider as the components in the economic policy in long-term planning strategy. The core tasks of the state cultural policy are wider consumption of cultural goods, development of industries potential, preservation of national traditions, opportunities for innovation in the socio-cultural sphere. Sufficient funding (not on a residual basis), elimination of administrative barriers, investment, promotion, and the development of public institutions in the field of cultural activities are needed.

The economic attractiveness and profitability of culture at the central and local levels should be aimed at the strategy of the state cultural policy. The supplementary goals are to create a sociably active cultural space and the integration of other sectors of the economy. The culture development strategy should include cultural diversity, ensuring access to culture for all residents, involving culture in other areas of development (politics, economics), cultural education, development of digital culture, and respect for intellectual property rights.

Key words: culture, cultural product, cultural industries, creative industries, gross value added.

JEL codes: C15, O40, Z13

Постановка проблеми. Культура у соціальному розумінні є передачею цінностей і норм поведінки від одного покоління до іншого. В історичному розумінні це передача колективного досвіду з минулого в теперішній час і майбутнє. Для того, щоб культура існувала, у неї обов'язково мають бути процеси трансляції, а значить ідентифікації та самоідентифікації. Ідеї, цінності, шаблони поведінки є частиною процесу самоідентифікації особистості та культурного самовизначення нації. Одним з вимірів культури є її зміст, який створюється і передається, він є оригінальним, знаходить свою реалізацію у культурних продуктах і може поширюватись в інші культури [1].

Культурна політика передбачає взаємодію двох секторів: інституційного (державні установи) та змістовного (культурні індустрії). Змістова складова орієнтована на створення культурних цінностей, смислів і символів. Завданнями інституційного сектору є підтримка, стимулювання, реалізація, фінансування культурних продуктів і збереження спадщини. Важливим пріоритетом інституційної культурної політики має бути створення умов для залучення громадян до культурного простору, цей напрям сприятиме підвищенню культурної обізнаності громадян становленню інститутів громадянського суспільства та формуванню культурної ідентичності.

Аналіз досліджень і публікацій. Авторська класифікація культурних і креативних індустрій представлена у роботах іноземних та вітчизняних дослідників. Б. М'єж (1987) виділяє два сектори культурних індустрій залежно від технологій: високотехнологічний і художній сектори [2]. Дж. Гоукінс (2001) розробив концепцію креативної економіки, де цінність базується на творчості, а не на традиційних ресурсах землі, праці та капіталу. Припускає, що нові відносини

творчості та економіки знайдуть своє відображення у вищій освіті, зайнятості, лібералізації ринку, зростанні заробітних плат, збільшенні вільного часу та прискоренні урбанізації [3]. Д. Тросбі (2008) є автором моделі концентричних кіл культурних індустрій, яка демонструє співвідношення культурного та комерційного змісту в різних секторах [4]. Д. Гесмондхалг відмічає докорінні зміни в організації галузей культури, оцифровування, Інтернет і мобільний зв'язок спростили доступ до контенту мільйонам людей та уможливили мале виробництво, внаслідок чого у сфері культури з'являється все більше малих і середніх компаній [5].

Оцінка економічних механізмів культурних індустрій проведена К. Смітом, Н. Гарнхемом, Дж. Гілфордом, П. Торренсом. Основи економічної діяльності культурних індустрій та креативної економіки висвітлюють у своїх роботах вітчизняні науковці: І. Бураковський, І. Вахович, С. Давимука, В. Кириленко, О. Михайлова, М. Проскуріна, І. Радіонова, Л. Федулова та ін.

Проте, потребують дослідження методи оцінки формування доданої вартості в культурному та креативному секторах, що дасть змогу вдосконалити державну політику підтримки сектору.

Методика дослідження. У процесі дослідження були використані загальнонаукові і спеціальні методи: логічного й історичного аналізу при дослідженні підходів щодо виміру економічного внеску культури; метод компаративного аналізу при порівнянні поглядів щодо місця культурних індустрій в економіці та державного регулювання сектору; статистичний метод при оцінці валової доданої вартості культурної сфери; метод експертних оцінок при аналізі проблем підприємств у сфері культурних і креативних індустрій. Метод системно-структурного аналізу було застосовано з метою систематизації всього комплексу проблем економіки культури та виробництва культурних продуктів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Потребують дослідження організаційно-економічні та фінансові проблеми культурних підприємств, напрями державної політики в галузі культури, а також розподіл повноважень між органами влади на центральному та місцевому рівнях. Вирішення зазначених проблем сприятиме розвитку галузі та збільшенню доданої вартості, яку створює культурний сектор.

Метою статті є аналіз інституційної складової культурної політики, оцінка внеску культурної та креативної діяльності в економіку за допомогою показника валової доданої вартості. Це дасть змогу розробити більш предметні інструменти державного впливу на сектор креативних індустрій.

Виклад основного матеріалу. Перший етап досліджень виміру економічного внеску культури припадає на 60-ті роки ХХ ст., тоді культура як економічний феномен та індустрія культури були відносно новими явищами. Основними проблемами оцінки були відсутність довгострокових статистичних даних, недостатньо розвинені методи економічного аналізу, а також традиційне сприйняття культури виключно як естетичної та духовної діяльності. Як наслідок сформувалась точка зору, яка розглядала сферу культури як суспільне благо та державне фінансування культурної діяльності як питання державного споживання [6].

Другий етап припадає на 1980-ті роки, з'являється все більше досліджень, які характеризували взаємозв'язок між культурними галузями та економікою.

Історія економічних досліджень культури пов'язана з публікацією дослідження В. Баумоля та В. Боуена «Про виконавське мистецтво: анатомія їх економічних проблем». Виявляється, що деякі види людської діяльності просто неможливо індустріалізувати, оскільки вони не встигають за загальним підвищенням продуктивності. Одним з таких прикладів є виробництво культурних товарів і мистецтво. Розрахунок фактору продуктивності у секторі культурних індустрій має враховувати специфіку сектору, оскільки споживчим товаром є сама праця [7].

Третій, сучасний етап характеризується розвитком нових підходів до розуміння взаємозв'язку між культурою та економічним розвитком, зокрема кількісне визначення внеску різних культурних галузей у розвиток, а також аргументи для залучення недержавного фінансування культури. Процес створення культурних продуктів враховує специфічні проблеми виробництва та розповсюдження продуктів і послуг, а культура розглядається в її складних взаємодіях з іншими аспектами та елементами економіки та суспільства.

Моделі взаємодії культурних індустрій в економіці. Існують різні погляди на місце культурних індустрій в економіці та необхідність особливого державного регулювання цього сектору, їх можна розглянути через призму 4-х моделей: добробут, конкуренція, зростання та інновації [8]. Особливості цих моделей можуть бути враховані у державній політиці розвитку та підтримки культурного сектору.

Модель добробуту (Welfare model). Культура у цій моделі розглядається як суспільне благо, що сприяє економічному зростанню та добробуту. Витрати на виробництво культурних продуктів часто перевищують розмір прибутку від їх реалізації, їх економічна вартість може бути нижчою за культурну цінність. Проте, виробництво культурних товарів має загальний позитивний ефект.

Продуктивність праці у сфері культури відстає від зростання продуктивності праці в інших секторах економіки, як наслідок зростання заробітних плат працівників культури відбувається за рахунок збільшення заробітної плати в інших галузях (ефект Баумоля) або за рахунок супутньої діяльності. Виконання творів Бетховена сьогодні потребує такої ж кількості музикантів, як і у минулому столітті. Продуктивність виробництва класичної музики не зросла, але реальна заробітна плата музикантів є значно більшою порівняно з минулим століттям [9].

Культурний сектор має низький коефіцієнт продуктивності, економічна діяльність істотно залежить від залучення ресурсів з інших секторів економіки. Зростання у культурному секторі відбувається за рахунок загального економічного зростання, оскільки розвиток сектору відбувається не за рахунок ринкової сили, а за допомогою державних трансферів і субсидій. Державне регулювання культурної політики у моделі добробуту базується на теорії суспільних благ та теорії недосконалої ринку, згідно з якою ринок нездатний інтералізувати культурну цінність блага [10].

Конкурентна модель (Competitive model). Культурні індустрії розглядають як виробників розваг чи дозвілля, тобто економічно конкурентоспроможні галузі. Вони мають нейтральний вплив на загальне економічне зростання, оскільки їх показники прибутку, продуктивності, інновацій не мають значних відхилень від середніх показників інших секторів.

Державне регулювання культурного сектору не вимагає особливих преференцій. Економічно конкурентоспроможні галузі не потребують особливих еконо-

мічних режимів і стимулів у вигляді трансферів і субсидій для розвитку. Розваги та дозвілля можна розглядати як «нормальний товар».

Слід зазначити, що економіка креативних індустрій має свої особливості, зокрема невизначеність попиту, важливість прав власності, нестандартність діяльності, проте ці проблеми аналогічні проблемам в інших галузях. Пошук оптимального рішення проблем у промислових секторах економіки та сфері послуг відбувається за ринковим принципом і в умовах конкуренції, і цей підхід можна застосовувати і до культурних індустрій [11].

Культурні індустрії є порівняними з іншими галузями, тому не потребують особливою державної підтримки та регулювання. Слід зазначити, що культурний сектор також є неоднорідним, деякі сфери, такі як телебачення та ЗМІ мають великі підприємства, холдинги та є прибутковими. Натомість інші сектори, такі як кіно, видавнича справа мають інші економічні моделі, існує ще низка малих підприємств, які не відповідають цій моделі.

Модель зростання (The growth model). Культурні та креативні індустрії є драйвером зростання в сучасній постіндустріальній економіці. Кожний етап розвитку економіки має свої локомотиви зростання, на початку ХХ ст. це був агропромисловий сектор, у середині століття — промисловий, сьогодні — творчість і культурне виробництво.

Вони генерують нові ідеї, сприяють розвитку інших секторів економіки та створюють нові робочі місця. Причинно-наслідковий зв'язок між розвитком культурних індустрій та економіки в цілому не є лінійним, проте культурні індустрії є сектором впровадження та поширення нових ідей та технологій. Це обумовлює доцільність державної політики розвитку культурної сфери для забезпечення зростання всієї економіки.

Інноваційна модель (The innovation model). Культурні індустрії самі по собі не є достатнім чинником економічного зростання, вони є лише елементом інноваційної системи всієї економіки. Інноваційна сфера є підмножиною всієї економічної системи, поряд з такими секторами як освіта, наука, технології, вони формують внесок в економічний розвиток, продукують зміни. Інтернет істотно змінив бізнес-моделі підприємств, створив нові платформи комунікацій та продажів, нові сектори та професії.

Ігрові технології, соціальні мережі, електронні ЗМІ є прикладом поширення культурних і креативних продуктів у промислові сектори економіки. Вони не стимулюють економічне зростання безпосередньо, а здійснюють доступнішими товари та послуги, стають частиною інноваційної системи, яка координує потік інформації знань, що лежить в основі економічної еволюції.

Культурні продукти є суспільним благом, вони забезпечують збереження минулого (спадщина, історичні пам'ятки) та формують майбутнє, їх цінність має бути пріоритетом у державній інноваційній політиці.

Отже, наявні чотири різних підходи до визначення місця культурних індустрій в економіці і їх взаємодії з державним управлінням. Модель зростання акцентує увагу на необхідності забезпечення культурних індустрій ресурсами, конкурентна — розглядає їх поряд з іншими галузями. Модель зростання наголошує, що культурні індустрії є рушієм економічного зростання, інноваційна — розвиток шляхом передачі знань [12].

Культурні індустрії є неоднорідними за своєю суттю, різні підгалузі мають різні бізнес-моделі та показники ефективності, тому доцільно проаналізувати структуру та особливості окремих секторів.

Оцінка доданої вартості. Культурні та креативні індустрії виробляють не тільки матеріальні блага, а і нематеріальні цінності, їх основою є творча праця. Вона зберігає свої фізичні властивості, і водночас формує додану вартість через забезпечення нового символічного значення. Таким чином, додана вартість культурного продукту є результатом створення нового інформаційного продукту. Сутність культурного продукту становить інформація, а індустріалізація культури та творчої праці сприяє тиражуванню креативних продуктів і послуг [13].

Валова додана вартість культурних і креативних індустрій України у 2013 році становила 40 млрд грн, а в 2019 році зросла до 160 млрд грн (табл. 1).

Таблиця 1

ДОДАНА ВАРТІСТЬ КУЛЬТУРНИХ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ У 2013—2019 РР.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Усього, млрд грн	1038	1294	1396	1806	2257	2511	2974
Культурні та креативні індустрії, млрд грн	39,9	43,6	46,4	73,6	106,8	128,2	158,9
%	3,8	3,4	3,3	4,1	4,7	5,1	5,3

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики

Таблиця 2

ДОДАНА ВАРТІСТЬ КУЛЬТУРНИХ ІНДУСТРІЙ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Види економічної діяльності	% до загального обсягу ВДВ культурних індустрій	
	2013	2019
Видання книг, періодичних видань	9,1	4,8
Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів	5,0	12,9
Діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення	15,1	16,4
Діяльність у сфері зв'язків із громадськістю	0,8	0,8
Діяльність у сфері архітектури	5,9	6,0
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку	47,6	36,3
Дизайн, фотографія, переклад	4,8	7,3
Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів	5,1	7,3
Театральна, концертна діяльність та індивідуальна мистецька діяльність	4,3	4,5
Функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури	0,3	0,2
Організування відпочинку та розваг (функціонування атракціонів і тематичних парків)	2,0	3,8
Усього	100,0	100,0

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики/

Більшу частину доданої вартості культурних і креативних формує сектор комп'ютерного програмування, 26 % загальної ВДВ у 2013 році, 41 % — у 2019 році. У зв'язку з цим доцільно розглянути сектор культурних індустрій без врахування внеску комп'ютерного програмування, виробництва комп'ютерних ігор та створення додатків.

Найбільшу додану вартість формують такі сектори: рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку (36,3 %), діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення (16,4 %), виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів (12,9 %). Відповідно до розглянутих вище моделей оцінки культурних і креативних індустрій ці сфери можна віднести до конкурентної моделі. Вони динамічно розвиваються, мають високу продуктивність і не потребують преференцій з боку держави.

Найменшу додану вартість формують сектор функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури (0,2 %). Ці сектори слід розглядати у моделі добробуту, оскільки вони виробляють продукти високої культурної цінності з невисокою ринковою вартістю і потребують державних преференцій.

Основними проблемами підприємців у сфері культурних та креативних індустрій є [14]:

1) морально та фізично застарілі культурні заклади у невеликих містах і селах, слабка комунікація між культурними працівниками, громадою та органами місцевої влади, обмеженість інформації щодо культурних подій у сусідніх регіонах;

2) неузгоджена співпраця між місцевою і центральною владою, дублювання повноважень. Існують прорахунки при впровадженні реформи децентралізації у сфері культури, в більшості нормативно-правових актів, стратегіях, програмах розвитку культура згадується лише в загальному контексті [15]. Це ускладнює вирішення наявних проблем на місцевому рівні та призводить до скорочення закладів культури, особливо у невеликих містах і селах;

3) неефективне використання міського простору. В містах України є багато промислових об'єктів, що втратили свою функціональність і не використовуються за призначенням. Позитивний досвід інших країн демонструє можливості перепрофілювання таких приміщень для творчих центрів, культурних просторів, креативних хабів. В Україні такі проекти реалізуються, проте їх кількість поки що невелика;

4) недостатня розвиненість цільових місцевих фондів для підтримки культурних і креативних індустрій, що значно обмежує підприємцям доступ до фінансів;

5) невеликий розмір бізнесу і відповідно малі обороти, відсутність застави для кредитування. Запас фінансової міцності для малих підприємців культурного сектору не перевищує трьох місяців, він враховує запас матеріалів для виготовлення продукції та лояльність команди, яка може працювати за відсутності оплати праці. Допомогти у розвитку бізнесу може доступність фінансування;

6) Брак фінансових та управлінських знань є ще однією проблемою для підприємств культурного сектору, найбільше проблем виникає із залученням фінансування, складанням фінансових планів і звітів й управлінням грошовими потоками. Залучення зовнішнього фінансування є актуальним, проте банківське кредитування має свої недоліки, зокрема високі ставки, та високі ризики. Куль-

турний і креативний сектори є переважно нематеріальним бізнесом, у них відсутні матеріальні активи для застави, а нематеріальні активи оцінити складніше.

Водночас, існує і низка можливостей для підприємств культурної та креативної сфери [16]:

1) значний потенціал має грантове фінансування через програми Українського культурного фонду та Європейських грантових програм. Оформлені права інтелектуальної власності на продукцію та послуги допомагають комерціалізувати продукт і заробляти на його використанні;

2) кредитування під заставу майбутніх продажів, наприклад, книги для видавництва, колекції одягу для сфери моди. Фінансування, залучене від третіх осіб на умовах договору про спільну діяльність з подальшою виплатою від продажу продукції. Такий механізм може спростити доступ до фінансових ресурсів для культурних і креативних індустрій, особливо тих, хто працює з матеріальним продуктом;

3) консалтингова підтримка від експертів є додатковою допомогою бізнесу, це актуально у культурних секторах, які не мають швидкісного зростання, на відміну від креативних IT-проектів. Експертний супровід може допомогти в побудові бізнес-моделей, пошуку клієнтів і формування іміджу.

Вирішити проблему недостатнього фінансування можна в тому числі за рахунок реалізації системи колективного фінансування (фінансування громадою, краудфандинг). Фінансування громадою в Україні ще розвивається, потребує правового та організаційного регулювання захисту інтересів інвесторів. Кількість платформ поки що мала, організація фінансування вимагає відповідних управлінських і фінансових компетентностей. Проте, існує потенціал розвитку колективного фінансування, його можна використовувати також для оцінки попиту ідеї на ринку, її перевірки на ефективність, для привернення уваги медіа, спонсорів, інвесторів.

Банківське кредитування не завжди підходить для фінансування невеликих культурних проектів, оскільки орієнтується на фінансові показники (прибутковість, ризик) та детальність бізнес-плану. Натомість, система колективного фінансування працює з великим числом індивідуальних інвесторів, вони мають іншу мотивацію, наприклад, підтримка видавництва книги улюбленого автора, причетність для створення колекції одягу або запису пісні. Платформи колективного фінансування пропонують різну винагороду в залежності від суми внеску, таким чином мають можливість залучати велику кількість малих інвесторів [17].

Фінансування культури на місцевому рівні. Культурні заклади місцевого рівня фінансуються з міського бюджету, основна частина бюджету припадає на забезпечення господарської діяльності цих установ і заробітну плату працівників. Органи місцевої влади можуть отримувати і кошти з бюджетних програм національного рівня, проте такі можливості нерегулярні та є швидше винятком, ніж правилом [18].

Культурні організації, які мають статус неприбуткових, можуть подавати проекти на міські бюджети участі. Громадський бюджет міста Києва є інструментом залучення коштів громади для фінансування проектів на основі голосування. Профінансовані проекти у сфері культури за рахунок Громадського бюджету міста Києва [19]: 2020 рік переможцями визначено 351 проект на суму 170 млн гривень, більшість проектів належать до категорії «освіта, громадянське суспільство», у тому числі, 75 великих проектів (1–3 млн грн) на суму 102 млн грн,

276 малих проєктів (100 тис. — 1 млн грн), бюджет 68 млн грн. У сфері культури та туризму реалізовано 5 великих і 19 малих проєктів: придбання музичного та світлового обладнання для районного будинку культури, придбання музичного обладнання для навчальних закладів, поліпшення умов художньої школи, організація фестивалів.

Портрет споживача культурного продукту. Споживачами культурного продукту були 50 % дорослого населення України у 2018 році за даними дослідження КМІС, під споживанням мається на увазі відвідування будь-якого культурного заходу упродовж останнього року [20]. Найпопулярнішими формами дозвілля були: похід у кіно (21,5 %), публічне святкування важливої дати (15,4 %), музичний концерт (15,3 %), театральна вистава (9,6 %). Частіше відвідують культурні заходи люди з вищою освітою, мешканці великих міст. При цьому 79 % зазначають, що відвідували б культурні заходи частіше, на заваді стають брак грошей (50 % респондентів) і вільного часу (45 %).

Аналіз свідчить, що поняття культурності має багато значень, на індивідуальному рівні прослідковується запит на розваги — кіно, ресторан, музика. В інтересах розвитку суспільства треба поступово формувати попит і на більш серйозні культурні продукти та змінювати вектор з розваг на роздуми.

Висновки. Визначено специфіку створення валової доданої вартості культурного та креативного продукту. Економіка культури має свої особливості, зокрема у сфері продуктивності праці. Виробництво культурних продуктів є трудомісткою, нестандартною працею, що не відповідає класичним законам продуктивності праці. Споживчим товаром у сфері культури переважно є сама праця, і зростання вартості мистецтва відбувається за рахунок зростання рівня життя та витрат споживачів на розваги.

Аналіз динаміки валової доданої вартості культурних і креативних індустрій України свідчить, що більшу частину доданої вартості сектору формує комп'ютерне програмування, рекламна діяльність, ТБ, виробництво кіно- та відеофільмів. Це економічно конкурентоспроможні галузі, вони не потребують особливих стимулів для розвитку. Виявлено культурний сектор (функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури), який має іншу економічну модель, невисокі показники прибутковості та потребує державної політики підтримки.

Основними проблемами культурних підприємств є невисокий рівень компетентностей у сфері бізнес-планування, фінансового та інвестиційного менеджменту, це ускладнює доступ до фінансування та гальмує розвитку бізнесів. Підприємства мають проблему з фінансовою ліквідністю, запас фінансової міцності не перевищує трьох місяців. Необхідно розвивати систему грантового та колективного фінансування.

Важливим чинником розвитку державної політики в галузі культури є децентралізація культурної політики, збільшення повноважень громад. Ключова інституція в ролі Міністерства культури та інформаційної політики України формує концептуальні засади розвитку культурної політики, регіональні та місцеві органи влади мають отримати достатньо повноважень для її реалізації на місцях.

Бюджетна підтримка закладів культури та культурних проєктів має бути прозорою для забезпечення ефективності використання бюджетних коштів, їх цільового призначення. Регулярність публічних звітів і конкуренція між закладами культури стимулюватиме ефективність використання бюджетних коштів.

Література

1. Дацюк С.А. Онтологізація взаємодії культур. URL: <http://www.uis.kiev.ua/xyz/o.htm> (дата звернення: 15.09.2021).
2. Miège, B. (1987). The logics at work in the new cultural industries. *Media, Culture & Society*, 9(3), 273-289.
3. Howkins, J. (2001). The creative economy.
4. David Throsby (2008) The concentric circles model of the cultural industries, *Cultural Trends*, 17:3, 147-164, DOI: 10.1080/09548960802361951.
5. Hesmondhalgh, David. (2013). The Cultural Industries (3rd Ed.). URL: https://www.researchgate.net/publication/261554803_The_Cultural_Industries_3rd_Ed.
6. Measuring the Economic Contribution of Cultural Industries. A review and assessment of current methodological approaches. The UNESCO Institute for Statistics. URL: http://www.iacult.unesco.org/docc/2012_Measuring_economic_contribution_cult_industries_UNESCO.pdf (date of access: 20.09.2021).
7. Fleischer, Rasmus. Musikens politiska ekonomi: lagstiftningen, ljudmedierna och försvaret av den levande musiken, 1925–2000. Diss. Lund University, 2012.
8. Jason Potts and Stuart Cunningham. Four models of the creative industries. *International Journal of Cultural Policy*. Volume 14. 2008. Issue 3. P. 233-247.
9. Baumol, William J.; Bowen, William G. (1966). Performing Arts, The Economic Dilemma: a study of problems common to theater, opera, music, and dance. Cambridge, Mass.: M.I.T. Press. ISBN 0262520117.
10. Економічна привабливість української культури. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. — 2019. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Special_research/2019_UCF_report_extended.pdf (Дата звернення 27.08.2021).
11. De Vany, A. (2003). Hollywood Economics: How Extreme Uncertainty Shapes the Film Industry (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203489970>.
12. Jason Potts & Stuart Cunningham (2008) Four models of the creative industries. *International Journal of Cultural Policy*. 14:3. P. 233–247, DOI: 10.1080/10286630802281780 (accessed 09.09.2021).
13. Проскуріна, М. (2021). Категорія «додана вартість» у дискурсі креативної економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. (6). P. 7-12. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.6.1>. (дата звернення 17.09.2021).
14. Фінансування креативних індустрій. Аналітичний звіт. Український культурний фонд. 2020. URL: https://uaculture.org/wp-content/uploads/2020/12/7.finansuvannya-kreatyvnyh-industrij_r.pdf. (Дата звернення 13.09.2021).
15. В умовах децентралізації одним із наших найважливіших завдань є перезавантаження сприйняття економічної привабливості культури на місцевому рівні. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249822776> (дата звернення: 15.09.2021).
16. Culture and Local Development: Background document. OECD. 2018. 58 p. URL: http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/Culture-and-Local-Development-Venice.pdf?fbclid=IwAR2ZSAm9UjzulzfoIgHV6Vf4Gjvtsx2W16_PbrxIGuQ0uBu2qBjzhdB_Wgc. (Дата звернення 13.09.2021).
17. Фінансування креативних індустрій. Аналітичний звіт. Український культурний фонд. 2020. URL: https://uaculture.org/wp-content/uploads/2020/12/7.finansuvannya-kreatyvnyh-industrij_r.pdf. (Дата звернення 13.09.2021).
18. Аналітичне дослідження підходів до фінансування культури на місцевому рівні в Україні та закордоном. PPV Knowledge Networks на замовлення Інституту стратегії ку-

льтури (м. Львів). 2018. URL: PPV Knowledge Networks на замовлення Інституту стратегії культури (м. Львів). (дата звернення 13.09.2021).

19. Громадський бюджет міста Києва. 2020. URL: <https://gb.kyivcity.gov.ua/projects/archive/11> (дата звернення: 22.09.2021).

20. Деякі аспекти культурних практик і культурної інфраструктури України. Київський міжнародний інститут соціології. 2019. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=834&page=1&t=13>. (Дата звернення 10.09.2021).

References

1. Datsiuk S.A. Ontolohizatsiia vzaiemodii kultur. URL: <http://www.uis.kiev.ua/xyz/o.htm> (data zvernennia: 15.09.2021) [In Ukrainian].

2. Miège, B. (1987). The logics at work in the new cultural industries. *Media, Culture & Society*. 9(3). P. 273–289.

3. Howkins, J. (2001). The creative economy.

4. David Throsby (2008) The concentric circles model of the cultural industries, *Cultural Trends*, 17:3, 147-164, DOI: 10.1080/09548960802361951.

5. Hesmondhalgh, David. (2013). The Cultural Industries (3rd Ed.). URL: https://www.researchgate.net/publication/261554803_The_Cultural_Industries_3rd_Ed.

6. Measuring the Economic Contribution of Cultural Industries. A review and assessment of current methodological approaches. The UNESCO Institute for Statistics. URL: http://www.lacult.unesco.org/docc/2012_Measuring_economic_contribution_cult_industries_UNESCO.pdf (date of access: 20.09.2021).

7. Fleischer, Rasmus. Musikens politiska ekonomi: lagstiftningen, ljudmedierna och försvaret av den levande musiken, 1925–2000. Diss. Lund University, 2012.

8. Jason Potts and Stuart Cunningham. Four models of the creative industries. *International Journal of Cultural Policy*. Volume 14. 2008. Issue 3. P. 233-247.

9. Baumol, William J.; Bowen, William G. (1966). *Performing Arts, The Economic Dilemma: a study of problems common to theater, opera, music, and dance*. Cambridge, Mass.: M.I.T. Press. ISBN 0262520117.

10. Ekonomichna pryvablyvist ukrainskoi kultury. Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. 2019. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Special_research/2019_UCF_report_extended.pdf. (Data zvernennia 27.08.2021) [In Ukrainian].

11. De Vany, A. (2003). *Hollywood Economics: How Extreme Uncertainty Shapes the Film Industry* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203489970>.

12. Jason Potts & Stuart Cunningham (2008) Four models of the creative industries. *International Journal of Cultural Policy*. 14:3. P. 233–247. DOI: 10.1080/10286630802281780 (accessed 09.09.2021).

13. Proskurina, M. (2021). Katehoriia «dodana vartist» u dyskursi kreatyvnoi ekonomiky. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Ekonomika*. (6). 7–12. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.6.1>. (data zvernennia 17.09.2021) [In Ukrainian].

15. Finansuvannia kreatyvnykh industrii. Analitychnyi zvit // Ukrainskyi kulturnyi fond. 2020. URL: https://uaculture.org/wp-content/uploads/2020/12/7.finansuvannya-kreatyvnyh-industrii_r.pdf. (Data zvernennia 13.09.2021) [In Ukrainian].

16. Umovakh detsentralizatsii odnym iz nashykh naivazhlyvishykh zavdan ye Perezavantazhennia spryiniattia ekonomichnoi pryvablyvosti kultury na mistsevomu rivni. Uriadovyi portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249822776> (data zvernennia: 15.09.2021) [In Ukrainian].

17. Culture and Local Development: Background document. OECD. 2018. 58 p. URL: [http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/ documents/Culture-and-Local-](http://www.oecd.org/cfe/leed/venice-2018-conference-culture/documents/Culture-and-Local-)

Development-Venice.pdf?fbclid=IwAR2ZSAm9UjzulzfoIgHV6Vf4Gjvtsx2W16_PbrxIGuQ0uBu2qBjzhdB_Wgc. (Data zvernennia 13.09.2021).

18. Finansuvannia kreatyvnykh industrii. Analitychnyi zvit // Ukrainskyi kulturnyi fond. 2020. URL: https://uaculture.org/wp-content/uploads/2020/12/7.finansuvannya-kreatyvnyh-industrij_r.pdf. (Data zvernennia 13.09.2021) [In Ukrainian].

19. Analitychne doslidzhennia pidkhodiv do finansuvannia kultury na mistsevomu rivni v Ukraini ta zakordonom. PPV Knowledge Networks na zamovlennia Instytutu stratehii kultury (m. Lviv). 2018. URL: PPV Knowledge Networks na zamovlennia Instytutu stratehii kultury (m. Lviv). (data zvernennia 13.09.2021) [In Ukrainian].

20. Hromadskyi biudzheth mista Kyieva. 2020. URL: <https://gb.kyivcity.gov.ua/projects/archive/11> (data zvernennia: 22.09.2021) [In Ukrainian].

21. Deiaki aspekty kulturnykh praktyk i kulturnoi infrastruktury Ukrainy // Kyivskyi mizhnarodnyi instytut sotsiologii. 2019. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=834&page=1&t=13>. (Data zvernennia 10.09.2021) [In Ukrainian].

Стаття надійшла в редакцію 00.00.2021